Vores historie

Her kommer en kort artikel om vores forenings historie, bl.a. om gaderne Overgaden oven Vandet, Lille Søndervoldstræde og "Jødens Bule".

Overgaden oven Vandet

I begyndelsen af 1600-tallet blev Christianshavn anlagt af kong Christian 4. efter tegninger af den hollandske ingeniør og arkitekt, Johan Semp. Christianshavn blev delt i en "overby" mod syd og en "nederby" mod nord, adskilt af Christianshavns Kanal. Langs kanalen gik de to gader "Overgaden neden Vandet" og "Overgaden oven Vandet". Ordet "Overgade" kom fra det tyske "Ufer", som betyder bred eller kaj.

Lille Søndervoldstræde

I vores ende af Overgaden oven Vandet gik Søndervold, hvorfra Store Søndervoldstræde fik sit navn omkring 1682. Lille Søndervoldstræde, som dengang hed Møllegade, blev anlagt i 1700-tallet, da voldanlægget omkring Christianshavn blev udvidet. Hvis man kigger på Store Søndervoldstræde, kan man ane den tidlige voldgrænse i vejens skæve form. I 1859 blev Møllegade omdøbt til Lille Søndervoldstræde.

Jødens Bule

I 1705 blev der bygget en lav etageejendom, som blev berygtet i hele København som "Jødens Bule". Bygningen var ejet af den jødiske Perlstein-familie og bestod af bittesmå tætbefolkede étværelses lejligheder i ussel stand. I 1880 boede 135 personer i ejendommen og i én af de små, mørke kælderlejligheder alene 14 personer. Tagene var utætte, afløbene var mangelfulde, man delte køkken med naboen og værelserne var så lave, at man kunne nå lofterne. Adgangen til lejligheden på 1. sal måtte ske ad træstiger fra baggården.

Det var ikke et område, man havde lyst til at besøge. Som Knud Bokkenheuser skriver i bogen *Det Gamle Köbenhavn* fra 1919: "Det var noget af Christianshavns usleste Pak, der boede her i Jødens bule; men dem skulle der jo ogsaa være Plads til et Sted."

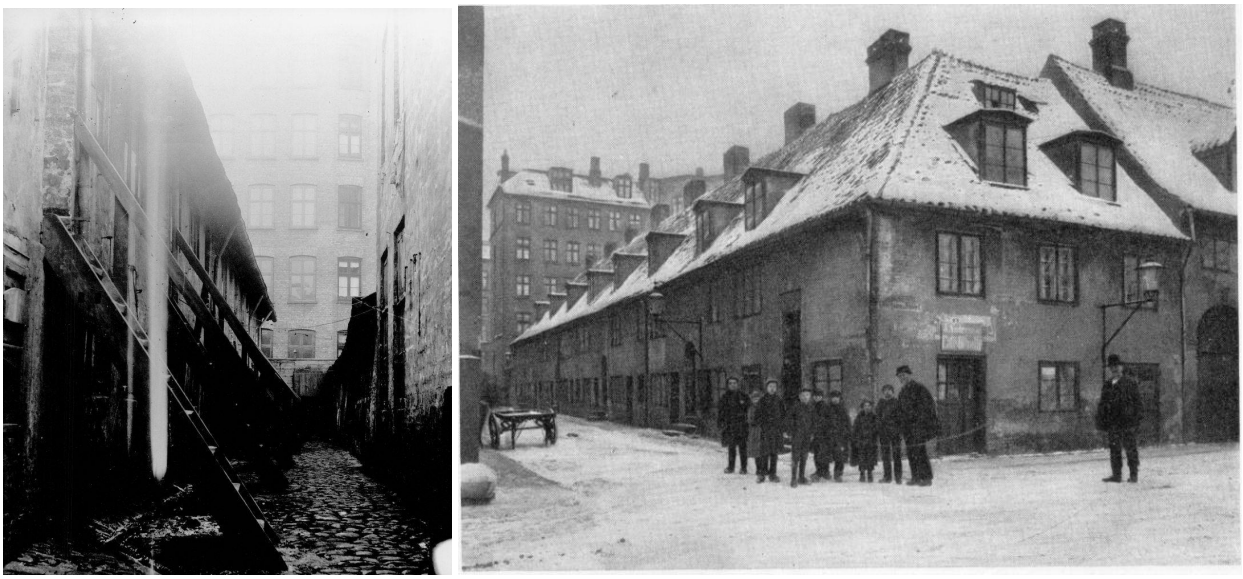

Jødens Bule, ca. 1890.

"Jødens Bule" blev af sundhedsmyndighederne betragtet som slum og blev til sidst nedrevet i begyndelsen af 1890erne. Der blev bragt følgende artikel om nedrivningen i *Social-Demokraten* i januar 1893:

> "Om ikke ret mange dage forsvinder en af Christianshavns ældste bygninger, en fattigkaserne, der har givet ly til en stor del af de ubemidlede, som tyede ud til denne Københavns søndre forstad. Det er den lave, men omfangsrige bygning, der ligger på hjørnet af Overgaden oven Vandet og Søndervoldstræde og som har fået navnet Jødens Bule.
>
> Den er bygget i år 1705, det står der over porten nummer fire i Overgaden. En del af bygningen vender ud til Overgaden og en del optager halvdelen af Søndervoldstræde, hvor der er fem gadedøre, og lige så mange trætrapper fører på den anden side ned til den lange gård. Bygningen har kun kælder, stue og kvist og det gælder som den som så mange gamle huse der er mere tømmer end murværk i den.

> Stuelejlighederne, hvorfra der er udsigt over Christianshavns Kanal, koster en halv snes kroner om måneden, de øvrige lejligheder koster fem og seks kroner. Små rum er det, lavt til loftet og med små lave vinduer, der fra gaden tager sig uendelig triste ud. Nogle af stuerne er tapetserede både på væg og loft, andre er kalkede og grå. Trist for uden og trist for inden, gråt i gråt!
>
> Og mange af disse lejere har dog boet her så længe, at de nødigt vil skilles fra deres gamle rede. Men de har alle fået deres opsigelse. Ejerinden enkefru Perlstein, har solgt ejendommen til tømrermester Gøht, den 1. marts begynder at nedbrydningen. Og på den store grund, Jødens Bule nu indtager, vil der rejse sig en mere tidssvarende bygning".

Den store danske digter Holger Drachmann nævner også nedrivningen af Jødens Bule i digtet "Solen skinner på Christianshavn" fra 1899. Andet vers lyder:

> "På Christianshavn, med den grønne Vold,
> en skælvende Forårssol skinner,
> på Udsigten ud over Kallebodstrand –
> på alle Barndommens Minder.
> På Knippels- og Lange- og Snurre-Bro,
> på alle de Folk, som går der,
> på „Jødens Bule" – man nylig rev ned -
> og på Børnehuset, som står der.
> Skinner skælvende forårssol."

Den tidsvarende ejendom blev opført i 1894 og er netop de bygninger, vi i dag bor i på Lille Søndervoldstæde 2-4a og Overgaden Oven Vandet 4-4a. Bygningen startede som lejeejendom og blev i 1991 etableret som andelsforeningen A/B Ved Kajen.

Stærekassen

Der var en bygning på hjørnet af Lille Søndervoldstræde og Dronningensgade, hvor vuggestuen "Smørklatten" nu findes. Ejendommen fik navnet "Stærekassen".

På hjørnet var der bl.a. en lille købmand med Fru Rolfs ismejeri i kælderen. Dette foto fra 1943 viser en tysk aktion i butikken under 2. verdenskrig. På muren kan man ane "RIV AKSEL LARSEN UD.." skrevet i grafitti. I samme periode blev der uddelt løbesedler: "Riv Aksel Larsen ud af Gestapos Klør." Aksel Larsen var dansk politiker og var bl.a. medstifter af modstandsorganisationen Frit Danmark i 1942. Han blev arresteret og sendt til den tyske koncentrationslejr Sachsenhausen, hvor han overlevede.

Tyske soldater i aktion ved Stærekassen, 1943.

I 1960erne begyndte hippier fra den danske slumstormerbevægelse at flytte ind i Stærekassen, ikke mindst musikere fra rockbandet Gasolin. Bygningen var kondemneret og skulle nedrives, og der var store konfrontationer mellem beboere og politi. I Christian Braad Thomsens dokumentar "Stærekassen" fra 1972 kan man bl.a. se mere om protesterne, hvor bl.a. Kim Larsen medvirker. I 1973 var bygningen revet ned.

Beboere protesterer og smides ud af Stærekassen, 1972.

Efter nedrivningen af Stærekassen, 1973.

Stanleys Gaard, Fr. Løweners Jernstøberi og Den Danske Filmskole

Af andre bygninger på Lille Søndervoldstræde skal også nævnes den opulente rosa-farvede Stanleys Gaard, der blev bygget af den engelske billedhugger Simon Carl Stanley i 1755. I dag rummer den Vor Frelsers Kirkes sognegård og varmestuen "Fedtekælderen".

Overgaden oven Vandet og Stanleys Gaard, c. 1900

Stanleys Gaard blev i 1800-tallet købt af jernstøber Daniel Fr. Løwener, som i 1852 også opførte bygninger til sit jernstøberi på Store og Lille Søndervoldstræde, herunder det høje hvide pakhus. Den Danske Filmskole overtog støberiet i 1965, hvor den lave bygning på hjørnet af Lille Søndervoldstræde og Dronningensgade blev opført som skolens biograf. I denne periode har kendte instruktører som Bille August, Thomas Vinterberg, Susanne Bier og Lars von Trier blevet uddannet. Filmskolen flyttede til Holmen i 1998.

Jernstøberiet på Store Søndervoldstræde, ca.1887-1918.

Af Marie-Louise Zervides, 2025